



ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIZUB **UKRAINIENNE**

Число 41 (495) Рік вид. XI. 15 жовтня 1935 р. Ціна 2 фр. Рік 2 фр.

Париж, вівторок, 15 жовтня 1935 року.

15 жовтня 1925 року, десять год тому, вийшло в світ перше число «Тризуба».

І сьогодні, в день десятиліття існування нашого тижневика, перша думка, перше слово — світлій пам'яті його ініціатора і творця — Симона Петлюри. Сьогодні разом із квітами на дорогу могилу фундатора «Тризуба» складаємо іменем редакції, співробітників, читальників, прихильників нашу найглибшу пошану, нашу найтеплішу вдячність.

Вдячний спомин сьогодні і покійким товаришам, старим і молодим, тим авторам, що внесли за життя свою лепту в спільну працю, тим приятелям, що стали нам у допомозі, всім тим, що відійшли на віки од нас, залишивши у спадщину свій приклад, свою надію, свою віру. Їм вічная пам'ять.

А живим співробітникам, близьким і далеким, що їх працею держиться «Тризуб», читальникам нашим постійним, прихильникам журналу, всім громадянам УНР, вдома і в розсіянні суцям, що коло нього гуртуються, що їх дружньою допомогою й підтримкою постійною ми існуємо, — сьогодні щирий привіт і сердечне спасибі.

Не тут підбивати підсумки нашим плюсам і мінусам, хвалитися нашими досягненнями, журитися нашими помилками. Не нам говорити про значіння «Тризуба» і місце його в нашій житті. Вагу самого існування його відчувають глибоко наші друзі, розуміють її добре наші вороги.

Але тільки майбутнє в повній мірі зможе виявити те, чим був свого часу «Тризуб» і що він зробив. Та про то вже сьогодні ясно, що історії визвольних змагань України, історії неперервної боротьби кращих синів її відома і на чужині за державність, не можна буде написати без «Тризуба», не можна буде, складаючи її, пройти мовчки про його роль ідеологічну, про наслідки його праці організаційної.

Десять річків нашого тижневика свідчать про велику роботу ідеологічну — вироблення і зміцнення ідеології української державности, вияснення шляхів її здобуття.

Нерозривні нитки, що простяглися до редакції нашої звідусіль, з найдалших кутків українського світу, еднаючи розкиданих поезюди змляків наших в одну сім'ю, говорять про поважну працю організаційного характеру, що її пересядено ц ми роками.

Озираючися сьогодні на пройдену путь, на переборені перешкоди, на наші досягнення й втрати, ми спокійні, ми певні в собі, в своїй перемозі. І вже свідомість цього підіймає нас на дусі, дозволяє з вірою дивитися в будуччину, додає сили неохитно — через усі труднощі й жертви — йти все вперед до ясного ідеалу.

Вірні старим боевим прапорам УНР, скропленим кров'ю ліпших синів України, що за її волю життя своє віддали, вірні величним традиціям героїчної збройної боротьби, вірні ідеалам української державности, за які там, на батьківщині, мучаться і борються наші брати, во ім'я яких побиваємося ми тут, на чужині, вірні ідеалам, боротьби за які не припиляли ми за найтяжчих обставин ані на хвилину і не припинимо ніколи, аж до перемоги, сильні єдністю неперушною з рідною землею, сильні спільністю ідейною, підтримкою постійною патріотично настроєних, державно мислячих, живих, діяльних і творчих елементів нашого народу, — ми всі вкупі працюватимемо далі, не покладаючи рук, ні перед чим не відступаючи, на благо отчизни нашої, за її везволення, для її незалежності.

Говорить Симон Петлюра

В десятиліття «Тризуба» подаємо нинче голос його фундатора, св. пам. Симона Петлюри, передруковуючи передовицю з числа 1 нашого журналу з 15 жовтня 1925 року, яку написав був покійний



Симон Петлюра
Фундатор „Тризуба“

Головний Отаман. Не дивлячись на те, що з того часу пройшло десять літ, думки Симона Петлюри, якими він поділився з українським громадянством, не гублять своєї актуальності.

Розпочинаючи видання наше, ми свідомо виступаємо під знаком Тризуба, як символа Української Державности. Цей символ буде нам завжди в нашій праці і критерієм її, і тією метою, до якої ми змагатимемося йти, розкриваючи зміст української державної ідеології та виясняючи шляхи і методи національного будівництва. Дорогою вона є для нас — та державність українська і по спогадах історичних, і тим забезпеченнями, що їх вона може одна тільки дати для вільного та всебічного розвитку генія українського. Пригнічений в своєму виявленні на протязі віків низкою несприятливих географічних і міжнародніх обставин, він все-ж схоронив у собі величезні творчі можливості, перед якими безсиллями показали себе зовнішні сили чужого насильства. Нація, що має в собі ці можливості, не може не здійснити свого ідеалу державного і не може не виконати своєї історичної ролі для людства. Вірячи в її сили, відчуваючи їх в собі, ми з певністю і на майбутнє її дивимося. Україна, як самостійна держава, стане реальністю як в житті народу нашого, так і перед широким світом. Вона має для цього потрібні дані. І сьогодні вона могла б уже бути тим, чим неминуче буде завтра, коли б творчі державні змагання її народу «вчора» не були затримані в своєму закінченні насильством історичного ворога та збігом несприятливих міжнародніх обставин.

А проте ці змагання лише стримано, — тільки-ж не вбито. Їх живе джерело розлилось по артеріям національного організму і свою живучу і животворну функцію провадить, набираючи в цьому процесі нових сил і шукаючи нових шляхів для досягнення нацією її державної мети. Пройде для цього потрібний час, минуть строки підготовчої праці, — мета буде досягнена.

В українську державність ми віруємо, українську державність ми ісповідуємо, — в її неминучости ми переконані. Для нас вона є до певної міри живою реальністю, бо ідею її ми носимо в серці, бо її духом, потребами овіяне все життя. Ще не затих гуркіт «рідних гармат» недавньої боротьби за нашу державність, ще не засохла свята кров, пролита мучениками і лицарями її, ще не розвіявся той дух боротьби, що піднімав вірних синів нації на велике діло і поведе ще

знову їх за собою, щоб допровадити до кінця розпочатий віками національний чин. Дух цієї боротьби овіває націю, і нас, частину її, що перебуває на чужині та, згідно з законом розподілу національних сил, працює в органічній єдності з нею для звільнення отчизни. Ми занадто живо відчуваємо цей дух боротьби, щоб перейти до порядку дня. Над засобами найдощільнішими для успішного її закінчення; ми занадто шануємо ціну крові, яку пролили наші незабутні лицарі і яка без перестанку до наших днів льється на Україні, щоб не схилитися перед їхніми могилами і не додержати тих заповітів, що їх вони перед своєю смертю, або фактом самої своєї смерті — найбільшої жертви для отчизни — переказали нам.

Виразні ці заповіді: держава вища над партією, нація вища над класи.

Ми будемо намагатися розгорнути і доказати життєву мудрість і політичну доцільність цих принципів. Ми кликатиємо наше громадянство, без різниці партій, до підпорядкування тим основним вимогам державного будівництва.

І ми глибоко певні, що заклик наш знайде відгук не тільки тут, на чужині, а й там — на самій батьківщині, бо як тут, так і там досвід примусив взискати вагу об'єднання і деструктивну силу роз'єднання. Що правда, певні «фланги» української політичної думки ще й сьогодні не виявляють розуміння цієї вимоги, ще й сьогодні вони намагаються прищепити нашому громадянству невідповідні державні концепції. Не дивлячись на протилежність своїх програмів і ідеологій, не дивлячись на взаємне поборювання, ці бігуни української політичної думки з однаковою усердям намагаються розколювати національну єдність і вкрити розгартіяш в організовані та творчі заходи українського громадянства. Та численно переважаюча частина нашого громадянства, морально здорова і національна певна, не піддається розкладовій праці і непохитно стоїть на позиціях української державности в тій її концепції — Української Народньої Республіки, що єдина втілила в собі державні змагання нашої нації. Це біля державного прапора УНР організувалося все, що було найактивнішого, найсвідомішого серед нашої нації; це під бойовим прапором її почалася організація сил нації для великої мети незалежності, і справжня боротьба не словами, а кров'ю і жертвами за цю незалежність; це під час цієї боротьби відновилися давні історичні традиції нашого народу і утвори-

лася жива легенда самої боротьби, як той могутній чинник в житті нації, без якого ніколи ніяка нація не досягла ні своєї національної мети, ні свого призначення серед інших народів.

Ми, що були і ємо учасниками боротьби нашого народу за свою державність, добре знаємо велике виховуюче значіння її для збудження національної свідомості його, і для засвоєння ним вимог національного будівництва. В процесі боротьби наш народ усвідомлював себе, підпорядковував себе інтересам власної державності і виявив наявність творчо-державних змагань.

З власного досвіду ми всі знаємо, які позитивні наслідки дає закроєна на великий масштаб ініціатива і організовані зусилля для її здійснення. Гармонійний симбіоз переборює, здавалося б, непереможні труднощі і робить з сьогодні неможливого — цілком реальне явище завтра. Для нації, що збудилась, стираються грані між сьогоднішнім і завтрашнім, бо корні другого лежать в першому, бо досягнення завтрашнього дня цілковито залежать від зусиль сьогоднішнього.

Логика розвитку національного руху на Україні веде до повторення військових подій 1918-1920 р. р. Ми хотіли б, щоб немигучість їх була засвоєна ширшими кругами громадянства, як і той факт, що цей конфлікт матиме місце незалежно від форми влади в Росії. Всі вони для нас мають однакову вагу, бо однаково не миряться з існуванням державної незалежності України і однаково будуть боротися проти неї і з нею як політичними, так і мілітарними засобами. Між царською Росією і сучасною комуністичною для нас немає різниці, бо обидві вони уявляють собою тільки різні форми московської деспотії та імперіялізму. Ідеал державності української не може бути втиснутий в вузькі межі федерації, конфедерації, тим більше автономії, ні з Росією, ні з ким би то не було. Всі ці форми «братнього» співжиття ми на протязі нашої історії добре на собі зазнали і відчували, переконавшись в деструктивно-деморалізуючому впливі їх на наш народ.

Своє бажання і свою волю — бути господарем власної землі — український народ тепер твердо виявив, але ще до краю цього не здійснив. В міру наших сил ми будемо працювати над тим, щоб незакінчене вивершити.

Наша ідеологічна праця полягатиме в розгорненні і обґрунтуванні ідеї української державності. Паралельно ми будемо вивча-

ти найдоцільніші шляхи національного будівництва вріжних ділянках народнього життя. Обидва ці завдання не можуть бути здійснені без правдивого в'яснення сучасної української дійсности на всіх землях, заселених нашим народом.

Особливу увагу ми будемо присвячувати тому становищу, в якому перебуває наш народ під московсько-комуністичною окупацією, бо стоїмо на тому, що тут, на Великій Україні, зріють події загальнонаціонального масштабу і що проблема української державности може бути вирішена в першу чергу тільки на цих землях. Стане дійсністю українська держава над Чорним Морем і на обох боках Дніпра, тоді питанням тільки часу буде реалізація ідеалу соборности земель українських і об'єднання їх біля державного перводжерела.

Ось через що для нас спочатку мислиться державна незалежність, а потім вже соборність України. Ось через що, стоячи на ґрунті соборности, ми уважаємо, що найпростішим шляхом до неї є шлях тих можливостей, які при данній зовнішній і внутрішній ситуації надаються до здійснення. Заявляючи себе прихильниками реальної політики в справах одбудування нашої держави, ми будемо дбати про належну оцінку кожного з тих внутрішніх чи зовнішніх чинників, які можуть бути корисними для нації в її змаганнях до державної самостійности. Ми залишаємо охоче і наперед фразеологію національного максималізму т: м, хто має до неї кахил, бо ніколи ні одна нація в світі не доходила до своєї мети т: м шляхом; натомісць ми дбатимемо про здійснення українським громадянством тої «чорної» колоссальної своім масштабом праці, яку воно повинько перепроводити в сучасні переходові і переломові періоди нашої історії.

В зв'язку з цим маємо на увазі розгорнути на сторінках нашого журналу практичний програм нашої праці, конкретизуючи біжучі, чергові завдання його і зволучи до певної системи, що охоплює собою найбільші потреби національної справи в сучасний момент.

Поруч з цією працею редакція присвячує тме постійну увагу біжучому життю наших українських колоній, розкиданих по-за межами батьківщини, висвітлюючи його світлі, творчі явища і застерігаючи від прстилежних їм.

Ставлячи собі такі великі завдання, редакція надіється, що вона зустрине діяльну допомогу наших літературних, наукових і громад-

ських робітників, державно настроєних. Вона хоче вірити, що живі наші сили, до якої-тєї чи иншої партії чи політичної групи вони не належать, коли тільки вони вірні і віддані українській державності, стануть їй в допомозі. З огляду на це, редакція відкриватиме свої сторінки кожному річевому слову, аби тільки воно було перейняте ідеєю конструктивною.

Спаяні єдністю державної думки, однаковістю в розумінні чергових практичних завдань національного будівництва, ми тут на еміґрації почуватимемо себе тоді єдиною, підпорядкованою ідеї силою, здатною на організовані чини, яких вимагає од неї отчизна. Для розвитку тих процесів, що на ній одбуваються, ідеологічно-орґанізаційна праця, за яку береться «Тризуб», являється конче потрібною, бо, властиво кажучи, саме повстання до життя «Тризуба» є органічним витвором тих процесів та виконанням того доручення, яке в цей відповідальний період нашої історії кладе наша нація на державно настроєних, державно думаючих і державність будуючих синів її.

Академик Ст. Смалъ-Стоцький, голова Т-ва «Музей Визвольної Боротьби України»

Останні річнї загальні збори Т-ва «Музей Визвольної Боротьби України» з великим жалєм мусили вволити бажання досьогочасного голови Т-ва акад. І. Горбачевського, який через стан свого здоров'я просив звільнити його в цьому році від тяжких і відповідальних обов'язків голови Музею. Акад. Горбачевський, що ціле життя своє напружено працював для добра українського народу й для успіху української визвольної справи, незмінно від початку заснування Музею ВБУ був на становищі голови Т-ва. Під його досвідченим і умілим провідом музейна організація з дуже скромних початків розрослася до значіння всеукраїнського. Велика пошана до акад. Горбачевського особливо яскраво виявилася в минулому році з нагоди його 80-літнього ювілею. Довір'я до Музею ВБУ, на чолі якого він незмінно стояв протягом 10-ти років, виявилася й виявляється в тій допомозі, яку дають звідусіль українці всіх станів і партій на побудування Українського Дому для Музею ВБУ. Признаючи великі заслуги свого першого голови й його велику й неощілку працю для Музею ВБУ, загальні збори одногосно з правдивим піднесенням обрали акад. Горбачевського в почесні члені Музейного Т-ва. Акад. Горбачевський є першим почесним членом Музею ВБУ.

В голови Т-ва річнї загальні збори обрали другого члена Всеукраїнської Академії Наук, що постійно перебуває в Празі, проф. д-ра

Ст. Смаль-Стоцького. Вибір акад. Смаль-Стоцького був однодушним, інших кандидатів не було та й не могло бути. Акад. С. Смаль-Стоцький, галичанин родом, має славу заслуженого вченого й громадсько-політичного діяча. В осени цього року сповнилося 50-тиліття його професорської діяльності — ювілей для університетського діяча дуже рідкий.

Акад. Смаль-Стоцький народився 8. І. 1859 р. в Молоді, учився у Львові, університет скінчив у Відні, де був учнем славетного славіста Міклошича. Набувши докторат філософії, С. Смаль-Стоцький року 1884 габілітувався в тому-ж таки Віденському університеті. А через рік дістав катедру «руської» (української) мови в чернівецькому університеті на Буковині. На цій посаді він працював аж до 1918 р., коли внаслідок румунської окупації мусів «мігрувати». Будучи професором у Чернівцях, акад. Стоцький не обмежувався лише науковою діяльністю, а весь час проводив тако-ж широку громадську та культурну роботу. Та особливо вславився він, як глибокий знавець української мови. Цим і пояснюється, що при організації Української Академії Наук у Києві р. 1918 він став одним із перших її членів. Опинившись на чужині, акад. Смаль-Стоцький не припинив своєї наукової праці. Він інтенсивно працює й далі, як професор Українського Університету в Празі, активний член Історично-Філологічного Т-ва й т. д. Ще у всіх у пам'яті його заслуги при організації такого великого й успішного підприємства, яким був другий Український Науковий З'їзд у Празі р. 1932, підготований і відбутий під проводом акад. Смаль-Стоцького. Аж до останнього часу акад. Стоцький публікує свої розвідки, виступає з докладами на міжнародніх наукових з'їздах, зноситься з чужими науковими установами й окремими вченими, маючи скрізь авторитетне ім'я й широку славу строгого, глибокого вченого.

В своїх наукових працях акад. Смаль-Стоцький протягом минулого півстоліття торкався різних тем з галузі української й слов'янської філології. Досліджував він «Енеїду» Котляревського, твори Франка та інших письменників; він же перший звернув увагу українського громадянства на талант Василя Стефаника і перший видав його збірку «Синя книжечка». Дуже багато вклав акад. Стоцький праці в дослідження нашого найбільшого генія Т. Шевченка. Завдяки його студіям ми тепер можемо правдиво розуміти Шевченка — для нас стала приступною й близькою скарбниця Кобзаря.

Велике значіння має праця Смаль-Стоцького про «Буковинську Русь». Це є фактично історія Буковини за рр. 1848-1897. В ній автор особливо підкреслює, що Буковина була завжди українською землею, що волохи прийшли сюди пізніше, що українська людиність мусить мати тут усі права. Ця книжка довгі десятиліття була підручною для кожного українського інтелігента на Буковині. Та ще більше — вже епохальне для цілої України — є значіння Граматки української мови, що її проф. Смаль-Стоцький склав спільно з своїм приятелем, німецьким професором Т. Гартнером. Це був вислід довголітньої, впертої праці українського вченого, яка принесла новий погляд

на українську мову, а тям самім і на цілу українську справу. Щоб надати українській проблемі не тільки вузького українського чи слов'янського розголосу, а зацікавити нею світову науку, акад. Стоцький опублікував свою граматику німецькою мовою. Вчені дуже високо оцінили цю працю, яка справді давала дуже поважну вкладку в скарбницю слов'янознавства; проти поглядів прсф. Стоцького виступили лише вчені російського табору. Останні не погоджувалися із Стоцьким в питанні про походження української мови: акад.м. Стоцький вважає українську мову цілком окремішньою, рівнорядною слов'янською мовою, а російська наука аж до недавня твердила, що українська мова вийшла не з праслов'янської, як інші слов'янські мови, а з так зв. праруської, до якої, нібі, належать ще білоруська й московська. Стоцький науковими аргументами довів, що ніякої «праруської» мови ніколи не було. Тепер уже немає ні одного поважного вченого, який би обстоював існування «праруської» мови, теорія якої служила виключно політичним цілям москалів і тепер уже признає цілком не науковою.

В парі з науковою працею Стоцького від початку йшла й його громадсько-політична діяльність. Громадська діяльність Смаль-Стоцького на Буковині — це властиво сама історія Буковини за останні 40 літ. До приїзду його в Чернівці на Буковині не помічалось ніяких проявів українського життя. Скрізь панували німецька, румунська й польська мови. Українське населення вже звикло було до цього явища. А прсф. Стоцький, за допомогою де-кого з своїх співробітників, змінив цей стан. Його діяльність на Буковині була надзвичайно різноманітною. Він був професором, послом до парламенту, віце-маршалком місцевого сойму, керманічем освіти, видавцем газети, фінансовим діячем, організатором та активним членом різних українських товариств, впорядчиком вистав та концертів, під час яких йому нерідко доводилося виступати і артистом та співаком. Особливо-ж багато зроби́в він у шкільній справі. До нього на Буковині не було ні однієї української школи. Завдяки йому повстало багато початкових народніх та середніх шкіл (кицьманська та чернівецька гімназії, учительська семінарія) з українською викладовою мовою. Перед війною було вже українських народніх шкіл до 150, а вчителів в них до 350; більшість цих шкіл були 4-класові й навіть 6-ти класові. За Смаль-Стоцького на Буковині стали засновувати тако-ж приватні середні школи, як реальні гімназії у Вашківцях та Чернівцях. Псмімо загально-освітніх шкіл акад. Стоцький дбав і про засновання фахових шкіл, якім він надавав дуже великого значіння. Поруч з тям він засновував читальні, видавав народні книжки й т. д. Тоді-ж виходила газета «Буковина» (фонетикою, хоч в той час українські газети у Львові друкувалися ще старім правописом). Акад. Стоцький звернув увагу тако-ж на визволення церкви української на Буковині від румунських впливів, — збільшив український елемент на богословському факультеті й серед духовенства взагалі. Тоді-ж таки поєстали такі товариства, як «Руська Бесіда», «Боян», «Народній Дім», що вдержував у Чернівцях бурси, і т. д. Скрізь і в усьому акад. Смаль-

Стоцький брав безпосередню активну участь, — всі його знали, без нього не обходилося ні одно народне віче.

Румунська влада в Буквині звільнила тепер українських учителів і знищила українські школи та все те, що зробив був Смаль-Стоцький. Але його праця вже дала свої наслідки. Національного пробудження буковинських українців вже не знищать ніякі сили.

Свою громадсько-політичну працю акад. Смаль-Стоцький продовжував і на чужині. Спочатку він був послом З. У. Н. Р. в Чехословаччині, пізніше організатором і головою різних українських установ і закладів. Тепер він став на чолі одної з найважливіших українських установ сучасності—Музею ВБУ. З першого-ж дня він зайнявся справою здійснення Українського Дому, так потрібного для дальшого розвитку Музею. Він випустив свій гарячий заклик до громадянства і твердо вірить, що українська людність на всіх українських землях і на еміграції відгукнеться на нього.

А.

Український Науковий Інститут у Берліні

З неслів'янських країн найбільший інтерес до України й українознавства по великій війні виявила, безперечно, Німеччина.

Як результат побуту німецької армії на Україні під час війни в період найгострішої в Німеччині продовольчої кризи — майже загальна свідомленість німців про Україну.

Правда, не можна зауважити, щоб німці поважно цікавилися українською справою в площині політичній. Українські стремління до своєї самостійної незалежної держави, ніби, не знаходили ще досі переконаних прихильників серед німецьких політиків, але загальний інтерес до України, як країни майбутнього, без сумніву, існує. Німці хочуть пізнати Україну, край, нарід, мову. Навряд чи в иншій якій країні є стільки тих, що вчать української мови, як у Німеччині. В Берліні, шукаючи праці, можете сміло дати в часописах оголошення про те, що ви навчаєте української мови: другого дня ви будете мати кілька учнів.

Не таке вже незначне зацікавлення українськими темами і в наукових німецьких виданнях та пресі, хоч од них можна було б чекати значно більшого. Появилися вже молоді німецькі учені з німецьких колоністів на Україні, і вони тако-ж займаються пропагандою в Німеччині своєї другої батьківщини — України. Є, наприклад, в одному з провінціальних німецьких університетів молодий професор приятель України з бувших колоністів у нас, що навіть був сотником в українській армії.

Як результат стремління німців пізнати Україну повстав у Берліні й Український Науковий Інститут — перший у неслів'янській державі.

Український Науковий Інститут у Берліні було засновано ук-

раїнськими вченими і для українців. В той час як наш Науковий Інститут у Варшаві займається переважно видавничою діяльністю, Інститут у Берліні веде більше працю педагогічну. Розпоряджає він певною кількістю стипендій для студентів, що працюють при Інституті. При Інституті влаштовуються тако-ж лекції на українські теми для німців, як тако-ж іноді й лекції німецьких учених. Для ведення своєї роботи має Інститут тако-ж необхідні приміщення, бібліотеку й свою канцелярію — в центрі Берліна. Нема чого говорити про національно-культурне і пропагандивне значіння Берлінського Українського Інституту. Його засновникам і керівникам за ту їх працю належить, без сумніву, узнання нації.

Надалі але корисна діяльність Інституту буде переводитися трохи відмінним способом.

З біжучого шкільного року німецькі влади закривають Інститут, як цілком самостійну установу, у зв'язку з відкриттям у Берліні єдиного великого німецького Інституту для вчення чужини взагалі. Цей новий Інститут буде поділено на окремі секції по країнах, буде в ньому тако-ж секція, відділ український, який і представлятиме із себе теперішній Український Науковий Інститут у Берліні, не залишаючи свого смішкання, яке він займає, і не міняючи свого педагогічного складу. Лише українські студенти надалі не будуть мати стипендій в такому порядку, як то було до цього часу. Матеріальну поміч тим українським студентам, що зараз є при Інституті, буде уділятися тепер з одного із фондів, які є в у німців призначені для студентів-чужинців.

Зміна буде тако-ж і в складі учнів. Буде це надалі Інститут для вивчення України для німців. Надалі хочать німці мати цю наукову установу для себе.

Під иншим виглядом, але все-ж науковий центр українознавства в Німеччині буде існувати, буде лише ширше обслуговувати німців. Але, й далі, звичайно, буде нести свою корисну службу Україні.

Семен Нечай.

Знов україно-російська баталія

(Лист із Женеви)

З огляда на смерть п. Гулькевича, представника «Дочадного Комітету для біженців» в Офісі Нансена, а влестиво представника і осяян, було сформулювано на 8 жовтня с. р. цей Комітет для нових в'їзців.

Проф. Шульгін заступає Центральний Комітет у Пешті та Гомедський Комітет у Румунії, п. Шумицький — Генеральну Раду у Філанції, п. Мисла Лівонський — Спілку Інв'їдів у Польщі.

На початку зборів п. Шумицький зачитує майже повністю меморандум підписаний Українською Глобальною Еміграційною Радою Раді Ліги Націй і в «Тризубі» вже оглошений, та додає кілька уваг, що спеціально стосуються до Франції. Відразу-ж по цім виступає п. Рубінштейн (представник і осяян) і в своїй промові доводить, що українці не так мало одержують, як це вони твердять, тим більше, що вони будим-то коїз-ствують і з сум, які в'їдають і осяням. Далі він говорить про неможливість, щоб усі наїоди

б. Росії були представлені в Комітеті, бо їх набралось б до сотні. Але тут-же сам визнає організаційність української еміграції, що має і на його думку своє право претендувати на частину коштів, що і видаються на-чеб-то Офісом у вистачаючій мірі.

П. Рубінштейну відповідає в довгій і ґрунтовній промові п. Миксда Лівіцький, який докладно зупиняється на акції Головної Ради, на її мемуарах і рішуче заперечує аргументи п. Рубінштейна, що до кількості «етнічних груп з б. Росії»: відомо, говорить промовець, що закордоном існує тільки три поважні групи еміграції, що вийшли з б. імперії Російської: вірмени, росіяне і українці, які нараховують десятки тисяч людей і мають своє, зовсім окреме від інших груп організаційне життя. Інші національні еміграції з ССРСР коли й існують, то нараховують одиниці, або що найбільше кілька сот своїх людей кожна.

П. Шумицький спростовує твердження буцім-то українці користають із російських фондів.

Але тоді один за другим встають представники різних російських благодійних установ і заявляють, що вони не роблять жадної різниці між росіянином і українцем.

Слово забирає проф. Шульгін: він не збрався виступити в цій справі після зачитання п. Шумицьким нашого мемуару і вичерпуючої промови п. Лівіцького. Але він мусить дати відповідь на деякі зауваження росіян:

— Коли російські делегати твердять, що вони без жадної різниці допомагають і росіянам, і українцям, яких саме українців мають вони на увазі? Адже-ж п. Рубінштейн (б. міський голова Харькова) є українцем в юридичному розумінні; він був громадянином нашої держави! Отже він, дійсно, може не тільки користати з допомоги, а навіть стоїть на чолі російських організацій (сміх). По-друге, річ в тому, що ми не претендуємо на всіх тих колішніх громадян нашої держави, росіян, жидів та інших, що опинилися на еміграції і хочуть використувати опіку російських організацій. Коли тут ми говоримо про українців, то стоїмо не тільки на ґрунті їх юридичної приналежності до нашої держави, а маємо на увазі їх національну свідомість, організованість, бажання жити своїм власним життям. І от коли такий українець з біди приходить іноді до російських благодійних організацій, то провідники останніх вказують таким бідольцям (і за діло!) на двері та одсилають до нас... Ми не претендуємо на опіку над росіянами, хоч би і з України, але не претендуємо на опіку вашою для українців, ми самі добиваємося засобів, щоб дати їм належну допомогу...

Далі проф. Шульгін відповідає п. Рубінштейну, який нагадає, що в 1931 р. він заявив, що обрані Комітетом представники мусять захищати інтереси всіх біженців:

— Так, після того, як ми були заблотиговані вами, ми од ваших представників вимагали, щоб вони захищали інтереси всіх біженців. Але які-ж від того були результати? Ваші представники, як це показує мемуар наш, озіблили на користь своїх організцій всі гроші... Відразу-ж стали ми заявляти наші претензії до Офісу, спершу усні, а потім і писемні, вимагаючи призначення українського експерта до фінансової комісії Офісу. Коли-ж Офіс визнав себе не компетентним в цій справі, ми звернулись до Ради Ліг Націй і до Асамблеї, як про це докладно сказав п. Лівіцький. Але ми ще не ставили рішуче справи перед Радою Ліг Націй: коли наші наші мемуар буде там розглянуто, з різних причин можна передбачати, що це скінчиться тим, що з нашої гільєтати — «всі, або нікого», буде вибрано останнє. Це мусять панове росіяне і вірмени мати на увазі.

На кінець зупиняється на деяких питаннях, поставлених румунським Громадським Комітетом, а саме, щоб Офіс менше настоював на гарантіях своїх позик, що дуже трудно буває осягнути для емігрантів. Наешті він пропонує зборам преднатися до тих загальних побажань,

що вистовлені були Українською Гловною Еміграційною Радою в її листі до голови Асамблеї Ліги Націй.

Дебати були досить бурхливі, хоч і дуже кутуазні. Загалом же вони властиво — безцільні: вже давно Українська Головна Еміграційна Рада прагне добитися конкретних результатів безпосередньо від Офісу, очолюючи цей Комітет, де не вважаючи більшість од початку належить і буде до кінця належати росіянам. І кля чого вдавалося добитися, то завжди по-за цією установою. Симпатії нейтральних представників, як і службового персоналу Офісу, були здебільшого на нашому боці, але службовці не голосують, а нейтральних на цей раз майже не було. Один з них, женевський пастор Крафт-Боннар, що опікується спеціально вірменами, забрав слово і в цілях справедливості запропонував на місце покійного п. Гулькевича обрати двох осіб: росіянина і українця. Але цьому благогодуному чоловікові одповіли, що його пропозиція протівна «правилам, встановленим Лігою Націй».

Переійшли до виборів. П. Лівцький демонстративно виставив себе як експерта до міждержавної комісії кандидатури проф. Шульгана. Росіяне висунули п. Маглакова, якого, натурально, і вибрали. Після цього п. Шульган знову забрав слово і заявив, що він знав зарені про результати виборів, погодився-ж із своїми колегами з поваги до установи: беручи участь в цих виборах, ми тим самим показуємо, що не бойкуємо її. Але в знак протесту проти систематичного ігнорування більшістю виборів інтересів меншості, в основних виборах українські делегати — представники до Офісу брали участі не будуть. Після цієї заяви представники українських організацій покидають сцену.

Боротьба за місце експерта в Офісі продовжується. Але, як ми вже підкреслили це в попередньому листі, за цей рік українці пропорційно більше отримали позик. Це не можна не поставити у зв'язок з енергійними виступами Української Головної Еміграційної Ради.

На кінець не можна не зазначити тих відчуттів і мемварів, що переслали до Дорадчого Комітету Український Громадський Комітет у Румунії. Уважаючи на те, що Дорадчий Комітет було на цей раз сформовано раптово, по телеграфу, можна дивуватися, як наш Комітет у Румунії за найкоротший час щоголюб таку роботу. А сам відчит є зразком того, як мусять працювати еміграційні установи. Такі відчуття найкраща пропаганда нашої справи, бо вони вибликають до себе повагу чужинців.

Женець.

Большевики при роботі

(Лист із Румунії)

Для переведення підзвільної роботи, особливо в тих країнах, з якими совітський союз наладує «нонмалні» дипломатичні та комерційні стосунки, большевики мають спеціальних своїх уповноважених, що називаються резидентами.

Кажда така резидентура має свої окреслені завдання й поділена на сектори (сектор військовий, сектор економічний, сектор еміграційний і т. п.). Кожний сектор має широкі розгалужену мережу своєї агентири.

Мабуть не випадково з появленням совітського представництва в Румунії, тут збільшилася активність і большевільського українського сектора, а зокрема сектора еміграційного.

Методи його праці старі й нікчемні. Але не завжди старання большевільських чекістів кінчаються успіхом; особливо, коли справа торкається українців.

Один з тих методів—оголошення амністії. При чому, з одного боку, ширяться чутки між емігранцією про те, що всі українські емігранти мусять зареєструватися в совітському консуляті й заповнити там анкети, бо все одно — на підставі умови між Румунією та совітським союзом — всіх емігрантів викинуть з Дністро. Списки всіх емігрантів совітський консулят, мовляв, уже має, бо отримав їх, нібито, з румунського міністерства закордонних справ. Ті, що зареєструються добровільно самі — отримають дозвіл на поворот додому і матимуть там працю, кожній по своєму фаху та здібностях. Ті, що ухилилися від реєстрації — будуть покарані.

З другого боку, поширювалися чутки про те, що вже тисячі емігрантів зареєструвалися в совітському консуляті і що вже в найближчому часі відправляються перші ешелони на Україну, а тому тим, що ще не записалися, належить поспішати, бо можуть спізнитися (термін призначений для реєстрації, мовляв, кінчається).

Само собою зрозуміло, що ніяких списків емігрантів міністерство закордонних справ Румунії не передавало совітському консулятові по тій простій причині, що воно таких списків не має і не стане воно роздобувати ті списки для большевиків. Дрлі, маючи списки, большевики так ретельно не допитували б тих, що до них попадали, про особистий склад українських еміграційних організацій, а зокрема Громадсько-Допомогового Комітету (очевидячки, існування та праця цього Комітету мозолять очі большевикам).

Погуц з цим, кандидати в поворотчанці використовуються для розгладової праці серед еміграції, а в першу чергу проти Громадського Комітету, про який пускаються в рух всякі вигадки, влючно до таких, як та, що Комітет тому не гадать повертатися емігрантам додому, що йому це не вигідно, бо Комітет за кожного емігранта дістає відповідну платню з Ліги Націй.

Тим часом наслідки цієї роботи менші, ніж, мабуть, сподівалися большевики. В поворотчанці записалися з кількох тисяч емігрантів лише однієї. Моральна й національна якість цих поворотчанців така, що ксл. б вони більше не повернулися, то еміграція від цього тільки виграла б.

Але й серед них зараз панує цілковите пригнічення. Бо анкети вони позаповняли, а дозвілів на поворот немає. І, можна сказати з певністю, й не буде, бо большевики цих неєкінчиків потібують не у себе, а тут: розкладаючись самі, вони мають розкладати й інших.

До того-ж деякі з поворотчанців, що раніше діставали дозвіл з додому, тепер уже дозвілів не дістають. Вони побоюються, — і не без підставно, — що большевицька влада скоро сталася їхніми: анкетами для того, щоб розправитися з тою і дією, яку вона ще не встигла викінчити до цього часу.

Де-хто з поворотчанців тепер уже поч. нає лаяти большевиків і кається, що подали анкети. Де-хто, особливо з бувших верховодів поворотчанства, які провадили большевицьку роботу ще за кілька років до прибуття большевицького посольства до Румунії, тако-ж лають большевиків, нібито за те, що їм відмовили у візі на поворот на Україну.

Тим часом ця лайка ніякого враження на українську еміграцію не робить і в шідь її вже ніхто не вірить. Большевицькі методи в цій справі вже загально відомі.

В таких випадках большевики беруть закладниками родчів поворотчанців і примушують їх виконувати все, що їм наказують большевицькі резиденти, загрожуючи розст, ізом родчів.

Само собою зрозуміло, що часом ніяка кайнова робота таких простачків на користь большевиків не втягує від розст, ілу ні їх самих, ні їхніх родчів. Таких прикладів було вже тисячі.

Становще поворотчанців стає трагічним: большевики їм не вірять і більшість з них припиняє навіть ті жалюгідні подачки, якими їх

привабили до себе, а еміграція від них відвертається. З них сміються і питають їх:

— Ну, а коли-ж вас повезуть на Україну? Дивіться тільки, щоб там не напугали і не пустили вашого потяга замість України до Соловок. На совітських залізницях часто плутають, а до того-ж з України найбільше потягів їде як раз в бік ріжних Соловок, а тому дуже легко може трапитися, що й ваш потяг зкерують на той шлях.

Г.

Листи з Далекого Сходу

VI.

В останньому листі ми указали, що наші харбінські керувники подали гострий протест проти поведження де-якої частини російської преси що-до справ українських. Там-же ми указали, що напади російської преси як несподівано, але дружно, почалися, так само раптово й кінчилися. Поінформовані кола пояснюють це тим, що український протест було прийнято до відома й часописи одержали певні вказівки.

В тому-ж листі ми указали на велику несподіванку, одержану харбінським еміграційним громадянством, що прочитало повідомлення про закриття «Русского Слова». Але місто Харбін де-хто, не без долі правди, уважає містом несподіваног. Проїшло якихось 3-4 дні після закриття монархістичного часопису й не більше 2 тижнів з дня нагинки на українців, як ось в «Харбинському Времени» появляється сторінка: «Жизнь украинской колонии», в якій, після невеличкої інформаційної статті, надруковано всі важливіші події з українського життя по цілому світі.

З цих інформацій наші «мелороси» довідалися, що в Канаді існують українські літаки й літецькі школи, що у Львові тисячі українців маніфестували свою силу, яко «луговики», в Румунії український національний хор улаштував величавий концерт національної пісні під відкритим небом, на який зібралось понад 3000 українців, а в Празі українські студенти частували своїх колег, представників 28 народностей, і т. ин. Після попередніх заміток про «возмутительную безтактность», появлення подібних відомостей на тих самих шпальтах, справді, де-ного примусило добре подумати. Але появлення цієї сторінки говорить дуже багато тако-ж і всьому свідомому українському громадянству в Харбіні. Це є знак, що воно в своїх стремліннях повинно бути непохитно послідовним і твердим, як квіця, та ні при яких умовах з наміченого шляху не збочувати. На великий жаль і на шкodu нашій тут справі, як ми вже не раз про це згадували, місцеве українство надто обтяжене зайвим благадом, з тягарем якого йому приходить ся рахуватися, а позбавитися якого ще немає змоги. Цей баласт — наша мелоросійщина, що так просягла все нутро, головою, нашого старшого громадянства, що навіть його ліпші представники не в силі від неї позбавитися.

Оцій частині нашого громадянства треба приписати надто мелу тут українську рухливість, гальмування всякої спроби йти вперед, шось організувати та видати. Між тим таке стремління тут існує. Це видно з тих, досить чисельних, спроб якомсь розбурхати приспану думку українського суспільства, що їх активніша та мелодша його частина безнастанно робить.

В цьому відношенні в першу чергу треба згадати про діяльність місцевої «Ціосвіти». Це одна з найстарших тутешніх українських організацій. В цьому році вона вступила в десятий рік свого існування. За цей досить довгий час пережила «Ціосвіта» не один раз неї іоди справжнього розвігту, як і часом повного занепаду. Чисність «Ціосвіти» може бу-

ти зразком того, як і робота тієї чи іншої організації залежить од складу управління, заглом од особи. Попаде до управління організацією людина, що йде туди для праці, яку вона любить та яку розуміє, й організація живе; попаде-ж туди честолюб, якому потрібно задовольнити свою амбіцію, й жвава організація хліє, а то й зовсім умірає. На історії «Просвіти» в Харбіні це підтверджується особливо яскраво. Перед кількома місяцями на голові нашої «Просвіти» був обраний один із тутешніх активних і свідомих громадян І. Паславський, який поважно поставився до доручених йому товариством обов'язків. В короткому часі товариство, що довгий час перед тим цілковито себе нічим не проявляло, почало оживати й ского так кріпко стало на ноги, що сьогодні в Харбіні це єдина українська організація, в якій б'ється живе серце.

Товариство об'єднує якихось 40-50 людей, що всі досить поважно ставляться до своїх обов'язків і організації, якої вони є членами. На протязі більше, як чотирьох місяців товариство регулярно щотижня влаштує сходини, на яких за шлянкою чаю читається реферат, а по ньому обов'язково відбуваються дискусії.

Якого роду і сферати відбуваються та яке значіння вони мають серед тутешньої темряви, видно з тих питань, які в цих рефератах освітлювались. Так, наприклад, були зачитані реферати на теми: «Юрій Федькович та його значіння», «Марко Вовчок та його значіння»; «Націоналізм та релігія», «Шумськизм та хвильовизм», «VII конгрес комінтерну»; «Самостійність української мови», «Московське питання», «Євген Чикаленко й його значіння» та багато інших. Всі догади мали за завдання одну мету: освітити членів «Просвіти» ті проблеми чи явища з нашого минулого та сучасного, які б допомогли їм свідоміше поставитися до наших змагань та боротьби за самостійність.

Треба особливо підкреслити, що керівники «Просвіти» зобов'язані всі можливе, щоб в указаній тільки що протязі прийняти участь як найбільше здібних до того громадян та щоб дискусії доповнили та роз'яснили те, що часами доглядчик пропустив чи не яскраво підкреслив.

І ось тут виявилася спротивна розуміння наших завдань загальнонаціональних та підхід до них з боку різних верств ського українського суспільства. Для нашого «стаєшого громадянства» ці збіркі — більшою на оці. Хібно було б думати, що всі вони розуміють їх значіння. Ні, все вони розуміють чудово. Більше їх в більшості вгадків те, що в такого роду роботі всі можуть тільки мовчати; якщо-ж трапляється дискусія, то потім його «прмова» довго ходить по-між українським громадянством, як весел і анекдот. Для інших діяльність «Просвіти» — це «польська інтрига». Не дивуйтеся! В Харбіні ще й не таке можна почути: «Польська-ж інтрига» тому, що на чолі «Просвіти» на цей рік обрано спривді польського громадянина. Ще для інших — це «разділь Росії», але це говориться зовсім пошепки.

Треба сказати, що своєю явну чи загасну нещівність до роботи «Просвіти» ця частина громадянства в Харбіні досить вперто проявляє і енергійно в цьому відношенні впливає на своїх представників у Раді колонії. Як нас інформують, більшість Ради все-ж на це не звертає уваги й діяльність «Просвіти» Рада чим може підтримує.

У відношенні розвитку просвітанської роботи, зовсім недавно почав тут дуже важливий по своїх можливих наслідках здви́г. Поруч із «Просвітою» оживляти українське життя почав тако-ж і так званий «Союз Молоді». Ще до недавня наша мсльодь, про особливості якої мова була в попередніх листах, групувалася в двох організаціях, що досить енергійно воювали по-між собою. По утворенні української національної колонії такий поділ тратив всяк й сенс і шкідливість його була кожному очевидна. Тому мсльодь об'єдналася й почала шукати виходу для своєї енергії. Серед цього шукання культурино-освітня праця серед членів молоді зайняла найчільніше місце, бо в сльду специфічних умов ця мсльодь у більшості леше по назві українська та по інтенціях. Вснаке знає ні

нашої мови, ні нашої культури, ні не розуміє нашого духу. На жаль, се єд найсвідоміших членів молоді особ, що могли б із достаточною авторитетністю зайнятися культурно-освітньою й національною працею, майже нема, тому керівники мелодії ввійшли в порозуміння з керівниками «Пр освіти». В результаті згоди вирішили відбудувати засідання «Пр освіти» разом з засіданнями «Спілки Молоді». І тепер наші «шляхники чаю» відбуваються в ім'я «Пр освіти» і «Спілки Молоді» разом. «Пр освіта» дає лекторів, «Спілка Молоді» тимчасом допомагає лише матеріально.

Факт це незвичайно відрадий, й усе свідоміше громадство наше зустріло його з найбільшим задоволенням, вбачаючи в ньому першу ластівку, яка хоч ще й не робить весни, але символізує майбутню консолідацію свідомих українських сил.

Розпочавши, так би мовити, живу пропаганду серед своїх членів, мелодія наша піступила до неї ще одним шляхом. Пару тижнів тому українці Харбіна були несповідані по земно зволишені, одержавши невеликий друкований зшиток під назвою «Мелодія Українців». Це мелодія рішила просвітити своїх членів при допомозі друкованого слова. Жури не заповідається неперіодичним і видається переважно російською мовою. Російська мова тому, що, як я вже згадував, багато членів цієї мелодії української мови не розуміє, й до них, бодай перший час, треба промовляти по-російськи.

Вважаючи на ту енергію, з якою мелодія прийнялася за цю справу, треба чекати, що вона це діло не лише проведуть, а й значно поліпшить.

До тако-ж дуже відрадных явищ нашого національного життя тут треба зарахувати так звані систематичні радіо-промови, що відбуваються в Харбіні українською мовою три рази на місяць кожних три перших середи в місяці. Радіо-пропаганда йде від імені Ради Української Національної Келонії й промови усе, то, з досить великим темпераментом, ведуть боротьбу з комунізмом, пояснюючи в своїх промовах дійсний стан населення під більшевизмом, фактичні результати бєлшевизських «освячень», розшифровуючи справжні цілі їх «гладетайнх» завідеть та їх «сладий» значіння з погляду українських інтересів. Шкода лише, що тематика промов не підпорядкована якомусь ясному ідеюві. У всякому разі сам факт можливості такої пропаганди заслуговує всілякої уваги. Програма, смеліства як в Маньджу-Ті-Го, так особливо закордоном.

Як видно з попереднього, наші українці все-ж рухаються й як уміють та як є в їх силах провадять загально-національне діло. Наші товариства, організації та окремі діячі в Європі та Америці повинні б дообстої українців в Маньджу-Ті-Го підтримувати пильніше й допомогати. А помічі вони справді потрібують і заслуговують. Але про це іншим разом.

Гвач-Олійник.

Шматочки минулого

Частина друга

I.

— На службі. — Орловщина. — Севастопіль. — Військово-морський суд. — Про Гоголя.

За все моє життя я не знаю більшого щастя, як «раннім раном на зрі» наближатися у потязі від лівого берега Дніпра до святого Києва.

Вже за Ніжином починає світити: по небу лягли зелені плями.

А за Бобриком якось непсмійтно почервоніло все — і поле безкрайне, і далекіі ліси. А у Броварях, у тих самих Броварях, де колись спочила Шевченкова «Наймичка», що пішки ходила на прощу до печерських святих, — так вже й сонце встало, блискуче, свіже, наче росою вмите.

Жовто-шкірі сосни здаються рожевими, а ще через десять хвилин скінчився ліс і якось несподівано опинидася перед очима величезна Лаврська дзвіниця, біла, у золотому уборі.

Київ...

Навіки незабутнє вражіння...

Такою-ж самою незабутньою зосталася і ота ніч, як, попрошавшись з Києвом, наближався я до Криму, до Севастополя — до місця своєї першої служби.

Золотий пісок по небу, легесенький теплий вітрець, — вже морський, наче трохи солоний.

А перед Києвом побачив я цього літа в перший раз у житті Росію, бо поки вийшов «височайший» наказ про моє призначення на службу до військово-морського суду, то чомусь минуло трохи не чотири місяці. Про це «чомусь» розкажу далі, бо дізнався я про нього сам не дуже давно: у Парижі....

А тоді, у 1897 році, скінчивши університет, щоб не гаяти часу та заробити якусь копійчинку, заступив я за репетитора до родини Чебишевих і виїхав з-під батькової оселі — аж до Орловщини, у Єлецький повіт, навчати петербурзького кадета Володю.

І треба чисту правду мовити, що жив я тут не погано і родина Чебишевих була культурна, інтелігентна. Ну, а побачивши життя російських селян, я зрозумів, що ні вони, ні їхня земля не мають нічого спільного з Україною. Біднота й темнота: замість комина — дірка в стелі. Але не хочеться про це багато оповідати, нехай ліпше читач подивиться у книжку нобелівського лавреата Буніна — «Деревня», бо автор має походження з того самого Єлецького повіту.

Поки я репетирував та скакав на конях з моїм учнем та з його братом, — одним кирасіром, а другим гвардейським кінним артилеристом, — то мій дядько Михайло Лацинський, командир панцирника на Чорному морі, клопотався, щоб було мене зачислено до морського міністерства за кандидата до військово-морського суду у Севастополі.

Після Орловщини я ще довгецько мешкав, як вільна людина, у дядька, придивляючися до міста та до людей.

Дядько Михайло, крім панцирника «12 Апостоловъ», командував тоді ще й тридцять четвертим флотським екіпажем і був вже капітаном 1-ої ранги. Багато він поплавав по морях — і в Японії, і в Тулоні. Завжди веселий, бадьорий, шуткував та іноді покрикував на своїх вістових, матросів Юрченка та Ющенка:

— Гей, ви, жеребці...

І вони за це найменування не ображалися, тільки посміхалися.

Майже вся чорноморська дивізія комплектувалася от-такими

«жерεбцями» з Київщини, Полтавщини, Катеринославщини та ще Таврії. І балакали вони між собою українською мовою.

Аж після Покрови надруковано було наказ про мое призначення до служби. Треба було «являтися» по начальству. Одягнув я мундира, аж на шістьнадцять гудзиків, підперезався кортиком, узяв «треуголку», та й пішов до величезних касарень екіпажів, де містився і військово-морський суд.

Голова цього суду, генерал-майор Глинка, покликав мене до себе до кабінету. Я одрапортував, хто й чого я з'явився. Він подав мені руку і запросив сідати.

Худенький, вже сивуватий, із срібним знаком високої юридичної освіти на шортуці, генерал наче дуже зацікавився моєю особою, питав скільки мені років та де я вчився, а нарешті, трохи нахмурившись, спитав:

— Ви де народилися?

— У місті Полтаві.

— Ага, себ-то в тій самій губернії, де народився і той... Ота какалія... Гоголь....

Я здивувався, чому він так іменує нашого славного письменника, та й спитав:

— Чого-ж він какалія?

— А того, що був він для Росії великим зрадником.

— Я про це ніколи не чув...

— Ага, ви не чули... Так послушайте.

Генерал ще дужче здвинув брови і почав казати далі:

— Оце не дуже давно був я хворий: боліла мені нога. Довелося майже цілий тиждень лежати, ну і взяв я всі книжки Гоголя та й перечитав. Але як перечитав: з олівцем та з папірцем у руках, і робив помітки про кожного героя та героїню. І що-ж я побачив нарешті: трохи не всі українці або герої, або лицарі, або мудрі та й з вигляду гарні, а дівчата та жінки — красуні... Га?

Я мовчав дуже зацікавлений словами «його превосходительства».

Колись я писав вже про цей епізод, але коротенько, і ще не знавши про те, для чого генерал почав таку розмову.

Але він продовжував далі приблизно так:

— Тарас Бульба імпозантна фігура, весь як живий, його син — Андрій, хоч і зрадник, але великої краси парубок, Остап — герой, чудовий тип козака. Такий, що його ще зовсім молодого вибірають за кошового отамана. Візьміть цалі: коваль Вакула, що одурив самого чорта, і з російською царницею розмовляв дуже вільно, трохи не глузував... Далі, візьміть «Вія». Там сотник — це-ж мудрий старий вояка, якого поважають усі... А його дочка, хоч і відьма, але яка красуня... А візьміть типи у «Страшній помсті», оповіданні з галицької легенди. Пан Данило, його дочка Катерина... Які вони повні поезії... Та що й казати... Взагалі кожний читач милується отими людьми. Може ви мені й скажете про Івана Івановича та про Івана Никифоровича... Але й тут саме смішке, і хоч вони між собою і сварилися за слово «гусак», але нікому зле не робили... А тепер згадайте та поду-

майте: якими малпами той Гоголь малював росіян? Чичиков — це-ж подлещь до щенту, мошєник, злодіяка. Ноздрьов — ще гірший. Губернатор — дурень. Ну, нехай уже це пани, але й їхні кріпаки, оті Селіфан та Петрушка, воня-ж обидва з роду ідіоти... Не буду вже казати про класичного «Ревізора». Це-ж така річ, що сам царь Микола I, побачивши цю виставу на сцені, вимовив: «Здѣсь досталось всѣмъ, а больше всѣхъ мнѣ». Завжди царя Миколу I йменували лютим, але він не посадив Гоголя до Петропавловки...

Тут я вже осмілюся та й вимовив:

— Бо він не міг не помітити великого таланту Гоголя.

— Але куди той талант було направлено? Га? А що той Гоголь писав про російських військових? Забули?

— Здається, дуже мало, — знову обізвався я.

— Мало? А як німецькі шевці Шілер та Гофман ізняли з поручника Пірогова штани та висікли різками? А генерал Чертокуцький, що ховався в одній білизні десь у фастоні? А такий військовий типик, як той капітан Капейкін, — це-ж вам не Тарас Бульба... А поручник Іван Федорович Шпонька — це-ж ідіот... Це-ж вам глум над усім російським військом... Дуже, дуже милостивий був царь Микола I, що не згноїв отого Гоголя у казематі.

Я мовчав.

Генерал поглажував вуса та посміхався.

— Правда, були люде, що самостійко почали провадити слідство над писаннями Гоголя, але те слідство наказано було припинити.

— Я про це ніколи не чув...

— А, ніколи не чули, так тепер хоч від мене послухайте про вашого змляка, та подумайте...

Генерал тако-ж несподівако заспокоївся і почав розказувати про мої майбутні службові обов'язки. Наказав на завтра у повній парадній уніформі з'явитися до головного командира чорноморської флоти адмірала Копитова та до старшини і до урядовців морського суду.

Список їх усіх у мене вже був.

Я встав із стільця, придержуючи «треуголку». Вже зовсім ласкаво посміхаючися, генерал подав мені руку.

Кований срібний комір мучив мою шию. За тих часів у нашій судовій управі мундур був по зразку гвардейського екіпажу на шістьнадцять гудзиків і для старшин, і для урядовців.

Поспішаючи назад до дядька, я пішов на величезний двір флотських екіпажів. Знизився з гори до південної бухти, де чекала «вартова шлюпка», що перевозила старшин на той бік, до міста. Я встиг як раз на снідання в дядьковій родині. Спішно змінив мундура на звичайний флотський сюртук і сів за стіл.

Дядько Михайло походжав по їдальні, спинився та й спитав:

— Ну, що-ж тобі казав генерал Глинка?

Я тільки здвигнув плечима:

— Довелося більше говорити про Гоголя.

— Про Гоголя?

— Еге-ж...

Дядько посміхнувся:

— Це мабуть того, що він чув, що й ти друкуєш якісь оповідання.

— Не думаю, бо він називав Гоголя зрадником...

Дядько махнув рукою.

— То мабуть генералові боліла нога на дощ... Ну давай їсти...

Юрченко, неси, що там є на снідання...

Юрченко, командирський вістовий, сам з Катеринославщини, був дуже гарний з обличчя, і я уявляв собі Андрія Бульбенка подібним до цього матроса. А наче трохи задумливий Ющенко, те-ж з Катеринославщини, — з розумними очима та трохи припухлими губами, — здався мені за Остапа.

Поїли на швидку, бо дядькові треба було йти до екіпажу. А я, ще вільний, пішов на бульвар...

Сів на лавці біля самого моря, дивився на синю тиху воду, на величезні сірі кораблі... Малесенькі срібні хвилячки котилися до берега. Наче бугайчик у болоті — стогнав десь пловучий маяк-ревун. Ближче скіглив цілий табун біленьких чайок, що літали мабуть над якоюсь рибою...

На завтра належало з'явитися до головного командира, до судових старшин та урядовців. «Може й там буде розмова про Гоголя» — посміхнувся я сам собі.

Список усіх тих персон був зо мною в кешені. Я вийняв папірець з кешені і став читати їхні прізвища: прокурор Пшерадський — поляк; його помішник — Старк, другий помішник Ердман, слідчий — Воеводський, судді — генерали: Хвицький та Пулевич (українець з Єлисаветградського повіту); секретарь — Гагемейстер, кандидат, такий як і я, — Глазер. Голова — Глинка, сам він мені казав, що походження він з поляків... Тільки другий слідчий виявився Матвієвим та й той недвижимо служив на цій посаді двадцять п'ять років, — один росіянин по крові, та й той самий безталанний. Але всі з високою освітою, академічною або університетською, — всі не росіяне.

Невже-ж бракувало отих Іванових та Петрових? — подумав я.

А матроси — майже всі українці.

Ну, як-же може якийсь Воеводський чи Ердман зрозуміти психологію якогось Бабенка чи Часника?

І знову мої думки перескочили на Гоголя, що досконально знав українську вдачу.

І зараз, коли пишу оце рядки, у Парижі, ясно мені, як дець, що генерал Глинка, ліпше зрозумів Гоголя, ніж де-які російські видатні письменники, що дуже примітивно відчувають українську душу Гоголя та його творчість, дарма, що багато писали та й досі пишуть про нього.

Такі автори, як Олексій Ремізов, іноді такого туману напустили, що як би прочитав сам Гоголь, то, мабуть, не то що посміхнувся б, але і в голос зареготав би. Я вже не кажу про різних професорів — *potina sunt odiosa* — які трохи зрозуміли, що, описуючи так яскраво «Невський проспект», Гоголь ненавидів холодний Петербург. Що вся нещасна душа письменника летіла на південь, до сонця, до

України, до Італії. В Петербурзі він ніколи не сміявся, а в Римі, закінчивши описувати «Сад Плюшкина» (як розказував Аненков), задоволений своєю роботою, вийшов місячної ночі на вулицю, затанцював та й заспівав у голос:

«Стеліся, ба! вінку, кизенько...»

Аж парасольку, що була в його руках, зсмивав...

От той самий Гоголь, що трохи не плакав у Петербурзі...

Так мало розуміли, так мало знали росіяне душу великого полтавця. Ну, то дарма — давко діло було.

Але і тепер, у 1935 році, коли пишу я оці рядки, було надруковано статтю Г. Адамовича про його вражіння «На бесіді про Гоголя»*), яку організував відомий письменник Борис Зайцев у Парижі, здається, з приводу століття «Мертвих душ».

І не тільки я, а й сам Адамович (народжений у Миргородському повіті) дивується, яким чином п. Борис Зайцев міг говорити, що «чуть,чуть потускнѣла «Шинель»... А далі: «За то о «Тарасъ Бульбѣ» спороеъ нѣтъ: аляповатый,декоративно-романтической,насквозь бутанфорской Тарасъ Бульба дѣйствительно умеръ,конченъ, поблекъ». Так казав народжений у Москві письменник Борис Зайцев.

І здивувалося моє серце, прочитавши оці рядки. І сам Адамович далі пише: «Удивительно было у Зайцева замѣчаніе, что Гоголь потерялъ свой комизмъ».

А мені здається, що нема нічого «удивительного» в тому, що Борис Зайцев нічого не зрозумів у вічній творчості Гоголя, і що йому здалося, що письменник Гоголь уже постарів, помер...

Але чому-ж це все зійшло мені на думку, як почав я писати про Чорке море? Бо не тільки генерал Глинка зворушив моє серце, а й далі, прослуживши у Севастополі довгий час, я на кожному кроці зустрічав, хоч і у матроській одежі, — Андрія або Остапа, а де-коли, серед старих боцманів, і самого Тараса Бульбу та інші типи справжніх запорожців.

Нехай згадає читач оту сцену, коли стоять на кріпосній стіні обезброєні полонені запорожці, а кругом поляки. А внизу козацьке військо. І як, не дивлячися на тяжкі обставини, глузує та сміється козак Дмитр Попович, отой самий, «що як тільки закрутить слово, так тільки — ну»... Аж увесь курінь зареготечеться...

Вже як почалася революція і я де-який час служив на крейсері «Борець**»), чув я і бачив таку сцену в 1917 році.

По обіді матроси відпочивали та курили «на бакѣ», себ-то на самій передній палубі корабля, коло носу. Лежучи, гомоніли про сучасний історичний мент, який тоді ще не всі зрозуміли.

*) «Посл. Новості», місяць лютий 1935 року.

***) Командував ним капітан І рянги, а потім першій українській адмірал М. хагло Ост. ст. адський, з Кулемишувського повіту.

Якийсь матрос, товстий, подібний до гоголівського Демида Поповича, наче задумливо обізвався:

— Хто його зна, що воно буде далі?... Бо казано, що наче-то будемо присягати якомусь Бронштейну, чи що....

На хвилину всі слухачі стихли, а далі залунав такий регіт, що, мабуть, аж на березі було чути....

Давно це було, але забути цього реготу не можна.

І зовсім недавно писав про Гоголя російський письменник Борис Зайцев, що «Тарас Бульба» наче-то «умеръ, конченъ, поблекъ», та й ще що Гоголь «потерялъ свой комизъ».

Але в нас є інший Зайцев — Павло. Так той, редагуючи видання творів Шевченка і матеріялів що-до його творчости, в одній статті, згадуючи Гоголя, цитує такого Гоголевого листа до Максимовича з 9 листопада 1833 року, сто років назад:

«Бросьте въ самомъ дѣлѣ кацапію да поѣзжайте в Гетьманщину... Дурни мы, право, какъ разсудишь хорошенько... Для чего и кому мы жертвуемъ всѣмъ?»

Але цього Гоголевого листа письменник Борис Зайцев, мабуть, ніколи не бачив і не читав.

Борис Лазаревський.

(Далі буде)

З життя й політики

— Конгрес III-го Інтернаціоналу. — Єдиний фронт і позиції щодо війни. — Роль Сталіна. — Європейські совітофіли й праці конгресу.

З 25 липня по 20 серпня в Москві відбував свої нагальні справи конгрес комуністичного Інтернаціоналу. Конгрес цей не притягував такої уваги європейської преси, на яку б він заслуговував. При пануючому нині совітофільстві і відповідному совітофільському наставленні переважачою частиною совітських кореспондентів європейських органів преси, що перебувають у Москві, в цей конгрес інформовано доти і стільки, скільки можна було втягати в працях конгресу ознак «революції» комунізму. А через те, що ознак так багато для європейських совітофілів переродження комунізму конгрес не давав жадних, відомості про нього в європейській пресі подавалися дуже скупо і неповно. Між тим, робота конгресу дає матеріял не шорядної ваги для з'ясування тактики і завдань «світового провідника пролетаріату» Сталіна, під керівництвом якого відбувся конгрес. Через те мусимо ми, — оскільки дозволяє нам місце, — спокитися на цій визначній події й з'ясувати ті основні директиви, які дано для світового комунізму його провідником.

* * *

Знайомлюючись з т.матеріялами, які подас про конгрес совітський преса, ми перш за все мусимо усвідомити собі, що всім і певно, що все те, що занато могло б компромітувати аранжерів світової революції, з поданих в пресі відомостей про конгрес заздалегідь усунено. На конгресі було репрезентовано 67 секцій комуністичного Інтернаціоналу, в тому числі 45 секцій, а з того 15 секцій в Європі, існують нелегально. При цих умовах важко і неможливо пропустити, щоб такі досвідчені конспірато-

її уступи звучать так: «В умовах політичної кризи, коли керуючі класи вже не в стані дати гадю з великим розмахом масового руху, комуністи повинні висувати радикальні революційні гасла (наприклад, квітень надвробочий цитовий і банківський, розпуск поліції, застосування її озброєної робітничою міліцією і т. д.), сформувані до ще більшого розхвалення влади буржуазії і збільшення слобітничої класи... Коли при такому піднесенні масового руху виявляється можливість і в інтересах прилада і уряду необхідним утворення уряду прилада ського єдиного фронту або гнть фронтів ського на одного фронту, який ще не буде урядом прилада ської диктатури, але візьме на себе переведення і шуканих заходів проти фашизму і реакції, — комуністична партія повинна добиватися утворення такого уряду (П'єрвад» ч. 238 з 29. 8). Відповідно до цих загальних наставлень конгресу фомуловані нмь тако-ж позиції щодо війни. На випадок виникнення нової війни комуністам рекомендується провадити боротьбу за перетворення імперіалістичної війни у війну громадянську, і одночасно з цим конгрес попередує, що комуністи заглинуть усіх тудящих всіма способами і всякою ціною допомогти перемозі червоної армії над арміями імперіалістів (П'єрвад» ч. 238 з 29. 8).

* * *

Така загальна схема цих рецептів руйнування й підкову сучасної господарської і політичної системи, що її виробив конгрес комуністичного Інтернаціоналу. Очевидно, що можемо ми подати лише найосновніше й головне в цій схемі. Ті деталі, в яких розоблювано її в простосованні до окремих держав, ми ми наємо. Згадаємо лише, що з особливою деталістичністю сприявся конгресу на розобленні цієї руйнівної схеми щодо Німеччини, Японії і Сполучених Штатів. Але не забуто було про цюму і зазначені в СССР держави, як Францію і Чехословацьку.

Що ішло й участь Сталіна на конгресі совітська преса мовчить. Подається лише, що його обрано одним із 46 членів виконавчого комітету комуністичного Інтернаціоналу. Але з тих овацій Сталіну, які раз-ураз переживали роботи конгресу, з постійних згадок про нього окремих промовців, постійного цитування його вразів і послук на нього ясно видно, що роль Сталіна не була такою скромною, як подає це совітська преса. В усіх працях конгресу відчувалася його керуюча, директентська рука. Цей, як вважають комуністи, провідник міжнародного прилада і уряду, який, як керівник СССР, провадить перттракції і довершує умови з буржуазними урядами, тут, як член третього Інтернаціоналу, виробляє способи й рецепти для їх знищення і звелення.

* * *

Ми підкреслили, що праці конгресу III-го Інтернаціоналу не вважали в європейській пресі тої уваги, на яку вони заслуговували б. Так само, на жаль, пройшла безслідно праця конгресу і для тої численної тепер групи громадянських і державних західно-європейських діячів, які займають світофільські позиції. Нема ознак отверезіння в цих кслах. Нема розуміння тої небезпеки, яку готують агенти третього Інтернаціоналу цілій європейській культурі і, цілому нашому господарському і політичному ладу. Треба, очевидно, чекати того часу, коли директент ського конгресу його члени почнуть переводити в життя.

В. С.

З міжнароднього життя

— В і н а .

Це слово з цілком ясним змістом — по-перше, з часів світового конфлікту наблизилося до Європи. Реалізоване воно, що-на-вда, не тут, а в Африці, але до того затяглася одна з європейських держав, що вважає себе великою та яка до останнього часу більше-менше такою визнавалася й грала відповідну тому роль в європейському міжнародньому житті, схилиючи своєю вагою дипломатичні шельки в той чи інший бік — в залежності від обставин. Затяглася, — і цей один факт перегулював уже всі карти європейських міжнародніх взаємовідносин, захитав усі елементи політичної рівноваги в Європі, викликав тривогу і занепокоєння в усіх великих і менших центрах її, од Парижа до Берліну, од Лондону до Москви, не кажучи вже про Варшаву, Прагу, Букарешт, чи з рештою, про Женеву, де над італо-єфіопською проблемою, в сталевих ланцюгах своєї процедури, б'ється важка машина многодержавної Ліги Націй.

Вказані настрої поки-що не виявили своїх наслідків; все плтве, все в току, в процесі означення, і про те буде ще час говорити. Зараз же — кілька слів про саму війну. Як відомо чатачам з газет, військові події в Африці почалися з того, що італійці двома фронтами, — північним із Еритреї і південним із Сомалі, — вирушили походом на єфіопів. Перегнали дипломатичних звісн і проголошення війни не було, з тої мабуть причини, що Мусоліні, наподоблюючи японців у Манджурії, наявно хотів надати військовим подіям формальний характер каїної експедиції. Але цей маневр перетяв йому єфіопський негус, який, після того як італійські війська стали вже оперувати на його території, сам констатував стан і війни; і заіспонував італійському послові покнутати такі єфіопську столицю, а своєму послові в Р. мі наказав повернутися до-дому.

Війна з того моменту прибрала офіційний характер. По її південний фронт, зовсім неіспадатний для європейської методи воювати, бо там між італійською Сомалі та справжньою Єфіопією тягнеться на кілька сот кілометрів безлісна, безводна, бездорожня і безлюдна пустеля. — на час, коли писано ці рядки, ми майже нічого не знаємо. Рідкі офіційні повідомлення говорять про певні й, невеликий поступ італійських військ на єфіопській території, про дрібні сутички із окремими неначеб-то авангардними загнами єфіопів, і край. Випадкові сторонні вістки додають ще до того, що італійські війська там цілком власнажені неперебожними труднощами, що зустрінули вони їх на свому поході в негостинній країні. Мабуть все те відповідає дійсності, бо, як здається, і в очах італійців — це другорядний фронт, більше поставлений для того, аби була охоплені свої власні кордони.

Щодніші відомості маємо про північний фронт. На цьому фронті італійці зосередили досить великі, як на колоніальну війну, сили, бо по-над 100.000 європейського війська, по-над 2.000 кулеметів, по-над 200 гармат, по-над 200 літаків, десятки тисячів худоби; до тих сил треба ще додати 20 чи 30 тисяч людей в нерегулярних місцевих загонах та так само 20 чи 30 тисяч робітників, привезених з Європи. Уся та маса зразу-ж вирушила на найближче місто Адуу, де року 1896 італійці мали відомого нещасливого боя з єфіопами.

Після поразки, — повторюючи вираз Мусоліні, — італійцям пощастило дуже швидко змити. Адуу було взято, але сталося те властиве без протіву і без боїв, бо 20.000 єфіопів, що стояли в Адуї постом, бою з переважним ворогом не прийняли, а одійшли в гору, обмежившись арієгардними сутичками з італійцями. Італійці до Адуї зайшли, скорили собі цивільне населення її, поставили на міській площі заготованого раніше і привезеного з собою пам'ятника жертвам кслишньої Адуїської поразки, — і військові операції затишли.

Ціплявся наступ, замовкли і офіційні італійські повідомлення.

В ев опейській пресі пішли вже і гадки, що Муссоліні властиво всього тільки й хотів Аду, а що тепер він готовий уже й про замирення не есправляти і воєнну кампанію приступити. Здогади ці не вправдалися. Італійська офенсива підплена не тому, що того хотів Муссоліні, а тому, що всна зустінула спротив коли не ефіопського війська, то ефіопської широди. До Адуї відповідно легко було підійти, але за нею загалом же зач наються високі, од 2.000 до 4.000 метрів, гори, майже безпегервні, без яких будь до іг чи переелів, з якимись всього тьом на підіймаєть шіллнами між стімих селє, які ведуть до високої платни, що й є властивою Ефіопією. По таких горах ев опейські війська ходити не вмють, для них треба приготувати до ог. Але ефіопи вмють, і якраз на тих шіллних засіли, очікуючи тем на появу воюга. Стратегія правльна і згозувила навіть не спеціалістам, бо-ж такі потрібні будуть чудеса техніки, щоб італійці могли зйти на ті скелі з своїми танками, гарматами то-що. А без них, в боях од людн до людн, тяжко їм було б пеімогти ефіспів. Тих на місці більше, підода їм своя та й воєні: з них добрі, як про це італійці пересвідчилися свого часу під Адуєю, як ці о це вони говорять і загалом у своїх повідомленнях.

Так стоїть справа тем, на театрі військових полії. Війни в ев опейському сенсі того слова немає, а може й не буде, натомісць вже зачглася так звана герілля, — дібна війна окремими зєгнами, бої отьба на виснаження, що може затягт ся на багато років та яка з ев опейського боку вимагає всосєльних жєрт матеріалам, людьми та особливо — фінансам. Чи може втримати таку боротьбу Італія? Англія витримувала, витримувала й Франція, але це багаті країни, а Італія бідна; вона, як спїзведливо хтось сказав, — пролетарій серед великих дежав.

У Ев опі, як вказано вше, африканська війна вигляда вел не знепокоєння. Кожна держава еагувала на це по іншому, але всі всні разом, виславши своїх представників до Женєви, муіли визнати, що Італія стала нападнеком, звєнула тем перед Лігою Націй і мусить підлягати її санкціям. Згідно з буквою ковенанта всі члені Ліги Націй з цього моменту мали б перервати всякі взаємини з Італією, дістаючи право виступати проти неї навіть і збройно. Але пояснення до статуту дають державам можливість самім встановити форми санкції проти країни, що завинила війною. Три держави — Австрія, Угорщина та Албанія — ухилилися тому од всяких санкцій, і шєта між собою дискутують метод і можливості того чїшого впливу на Італію. На час писання цих рядків дискусія та дше почалася, і групування держав ще не означлося, тому з цим до другого разу.

Observer.

Десятиліття «Тризуба»

У вівторок, 15 жовтєя с. р., в день десятиліття існування «Тризуба», Редакція наша поклала китицю квітів на могилі основника журналу св. пам. С. Петлюри. Жовто-блакитна стрічка на квітах мала напис «Незабутньому Фундаторові С. Петлюрі — «Тризуб» 15. X. 1925 — 15. X. 1935».

В цій скромній урочистості Редакції «Тризуба» ласкаву участь взяла тако-ж Українська Дипломатична Місія у Франції на чолі із своїм головою п. проф. О. Шульгиєм, та Управа Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції на чолі з ген. О. Удовиченком.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

У Франції.

— З життя Товариства б. Вояків Армії УНР у Франції. 6 жовтня с. р. філія Товариства в Оден-ле-Тіші святкувала свято Покрови. Майже всі члени філії, крім тих, що були зайняті справою, перебули із своїми родинами на товариському вечерю. Уповноважений філії п. Житній та голова Корпорації лицарів Залізного Хреста пор. Кліниченко висловили змістовні, відповідні до свята промови. Спайка та товариський почуття п'янували на цьому святі, на якому були присутні також голова філії в Кіютанжі п. сотник Руденко, найстарший член філії ген. Башинський та голова Т-ва ген. Удовиченко.

— В Корпорації лицарів Залізного Хреста. 6 жовтня с. р. в Оден-ле-Тіші відбулися річні збори Корпорації лицарів Залізного Хреста при Т-ві б. Вояків Армії УНР. Голова корпорації п. пор. Кліниченко здав справоздання про діяльність Орденовської Ради, за яку збори принесли йому подяку. На 1936 рік головою Орденовської Ради обрано п. пор. Авраменка. Всім воякам у Франції, що мають справи щодо його одження їх орденом Залізного Хреста, треба звертатись до пор. Авраменка.

— У філії в Кіютанжі. 12 жовтня с. р. відбулися збори філії в Кіютанжі, на яких голова Т-ва ген. Удовиченко подав справоздання про діяльність Управління Т-ва. Після зборів відбулась товариська вечеря, разом із родинами членів Т-ва. 13 жовтня члени Т-ва, на чолі з уповноваженим п.

сотником Руденком одправились на місцеве кладовище погребити своїх товаришів-вояків, що їх там поховано. Треба зазначити, що всі могли заходами громадства утримуватись в повному порядку.

В Румунії.

Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії, що входить до складу Догодчого Комітету в справах еміграції при Офісі Нансена в Женеві, отримавши повідомлення про те, що на 8 жовтня с. р. скликається сесія Догодчого Комітету, переслав уповноваження заступити себе п. проф. О. Шульг. нові та п. М. Лівільському.

Разом з тим Комітет вислав листа до Офісу Нансена з проханням поставити на обговорення жовтневої сесії такі точки:

1) Справу ідентифікації деп. жавант-членами Ліги Націй конвенції Інтернаціонального Статуту для емігрантів, прийнятого Лігою Націй 28-го жовтня 1933 року;

2) Справу виділення емігрантів в окрему групу, яка б не підлягала тим обмеженням в праві на працю, що застосовуються до чужинців законодавством тих країн, в яких перебуває еміграція;

3) Справу організації ширшої допомоги з боку Офісу Нансена шляхом переселення емігрантів до інших країн й оселення їх на землі шляхом в дачі допомоги безробітним і шляхом в дачі позачок тим емігрантам, що бажають утворити власні підприємства чи господарства;

4) Справу легшення нату-

ралізації для тих емігрантів, що бажають прийняти громадянство тієї країни, де вони перебувають;

5) Справу обрання до Адміністраційної Ради Офісу Нансена на місце представника росіян К. Гулькевича, що помер, представника організації української еміграції.

У всіх цих питаннях Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії свого часу вислав був до Офісу Нансена умотивовані меморандуми, а в деяких і конкретні плани щодо переведення їх у життя.

В Маньджу-Ті-Го.

— Українські радіопромови з харбінської радіостанції відбуваються кожних три перших середи в місяці о год. 10 увечері по місцевому часу.

Бібліографія.

— «L'Ukraine contre Moscou (1917)», par Alexandre Chouguine. Librairie Félix Alcan, 217 стор. 8-о. Париж, 1935. Ціна 15 фр.

Нова книга проф. О. Шулги́на, що був у центрі подій 1917 р., має за мету в формі спогадів освітлити чужинському читачеві обставини недавнього минулого періоду української визвольної боротьби та інтимно ввести того читача в ідеологію українського національного руху. З другого боку, книга висвітлює принципову і жницю між українською й російською революціями та причини українсько-московської боротьби. Делі книга вияснює і засади закордонної політики України.

Книга ця цікава також і для українського читача, що не завжди має можливість критично згадувати минуле та докопувати-

ся до його істотного сенсу. Складається книга з таких розділів:

Передмова. Частина перша: На світанку — 1) Де-які зауваження до філософії історії — Чехословаччина й Україна, 2) Українське відродження початку XIX віку, Гоголь і Шевченко, 3) Патріотичний рух на Україні на початку XIX віку, 4) Утворення патріотичного духу в одній інтелектуальній групі, 5) Традиції й театр, 6) Національний рух перед 1905 р. та його нові провідники, 7) Революція 1905 р., Україна хвилюється, 1917 рік і абляжається.

Частина друга: Упадок імперії — 1) Ніч жаху, 2) На другий день після перемоги народу, 3) Українські революціонери, 4) Соціалізм, 5) Наближення упадку імперії (проблема війни), 6) Наближення анархії (суперечки між Тимчасовим Урядом і совітами), 7) Мої прощання.

Частина третя: Пробудження України — 1) Національна революція на Україні, 2) Утворення Центральної Ради, 3) Універсали (українські вимоги і відмова Петіограду), 4) Утруднення з Тимчасовим Урядом.

Частина четверта: Незалежність — 1) Падіння уряду Керенського і оповіщення Української Народньої Республіки, 2) Велика війна й Україна, 3) Початок діяльності міністерства закордонних справ, 4) Визнання України Францією та Англією, 5) До незалежності.

Частина п'ята: Хрещення вогнем і кров'ю — 1) «Morituri te salutant», 2) Падіння Києва, 3) Червоний наїзд, 4) Епілог: «Крути».

З самого перелічення назв розділів книги можна собі уявити, наскільки книга є новою в своєму роді. Потієба в такій книзі для чужинців одчувалася давно, які через незнання і нерозуміння української проблеми люди байдуже ставилися до визвольних змагань українського народу.

І. 3.

Нові книжки й журнали.

- Андрій Яковлів. Основи конституції УНР. Видавництво «Меч». Париж.
- Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Видання спеціалістичне. Ч. 9, жовтень 1935. Париж.
- Наша Культура, науково-літературний місячник. Книга 7, жовтень 1935. Вашиєва.
- Дзвоник, літературно-науковий журнал. Ч. 5 і ч. 6-7, 1935 г. Львів.
- Нова Хата, двотижневий журнал для глекання домашньої культури. Ч. 19, 1 жовтня 1935. Львів.
- Український Тиждень, ч. 42 (148), 14 жовтня 1935. Прага.
- Дніпро, календар-альманах на 1936 рік. Наглядом Українського Товариства Допомоги Емігрантам з України у Львєві.
- Молода Україна, місячник незалежної думки. Ч. 5-6, вересень-жовтень 1935. Париж.
- Вільне Козацтво — Вольное Казачество, ч. 184, 10 жовтня 1935. Париж.
- Bulletin du Bureau de Presse Ukrainien, ч. 10 (151), 12 жовтня 1935. Париж.
- Prométhée, Organe de défense nationale des Peuples du Caucase, — Géorgie, Azerbaïdjan, Caucase du Nord, — de l'Ukraine et du Turkestan.

Вийшла в світ нова книжка видавництва «МЕЧ» у Парижі

Андрій Яковлів

Основи конституції У. Н. Р.

64 стор. 16-о

До набуття в Редакції «Тризуба». Ціна 3 фр.

Вийшла з друку нова книжка проф. Шульгина французькою мовою

«L'Ukraine contre Moscou»

видання Félix Alcan у Парижі, 217 сторінок, 8°. Ціна 15 фр. До набуття в усіх книжкових магазинах у Франції та в Редакції «Тризуба».

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

й читальня при ній (41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9)

відкрита в середу й четвер — 6-9 г., суботу — 4-8 і в неділю — 2-6.

При Бібліотеці Музей С. Петлюри.

В читальні 90 органів преси — журналів, газет, бюлетенів з різних країн, де живуть українці.

Книжки видаються додому. За читання 5 фр. у місяць (за одну книгу) + 25 фр. забезпеки.

Коштом читача висилаються книги тако-ж і на провінцію.

ТРИЗУБ

Тижневий політичний, культурний, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Симоном Петлюгою, входить в 1935 році по-старому і за участю тих самих співробітників

Умови передплати на 1935 рік

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1/2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 лейв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 б.	6 б.	2 б.	0,60 б.
БОЛГАРІЯ.....	200 лев	100 лев	50 лев	18 лев	5 лев

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Закордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, P.O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — Прага: P. Filipovic, Praha—Michle, Jaurisova 779, b. 19. Подєбради: в. інж. Бурачинський, Ukr. Hosp. Akademie, Poděbrady. 4) В Польщі — J. Lipoweski, ul. Czerniakowska 204, m. 25, Warszawa, для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipoweski. 5) В Спол. Штатах — Nash Bazar, 151 Av. A. New York, N. Y., U. S. A. 6) В Царьгороді: M. Zabello, Posta kuturu № 224, Beyoglu, Istamboul, Turquie. 7) В Бельгії — Georges Jakovliv, Ing., 43, rue de Coppel, Jambes — Namur. Chèque Postal 234465. 8) В Болгарії: Ясєв Малиновски, Веслець 22, София. 9) В Маньчжурії — Madame Shlendyk, Girinska ul., 48, ap. 3. Harbin. Manchu-Kuo.

Жертуйте на Музей Визвольної Боротьби України!

Дайте й ви свою цеглину! Пошліть свою пожертву! Не відкладайте!
1000 цеглин коштує 10 дол., 100 цеглин — 1 долар.

Жертуйте всі, хто скільки може!

Гроші слати на адресу н. директора Музею ВБУ: Prof. Antonovuc
Praha-Nusle 245. Czechoslovakia.

Проф. О. Шулґини

БЕЗ ТЕРИТОРІЇ

(Ідеологія і чин уряду УНР на чужині)

з передмовою Вячеслава Прокоповича.

Ціна 10 франц. франків без пересилки. Видавництво «Мєч» у Парижі.
До набуття в редакції «Тризуба»

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет. Адміністратор: Л. Косєвко.
Le Gérant: M-me Perdrizet.